

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА МОВИ В ЛІНГВІСТИЦІ

У статті проаналізовано лінгвістичні погляди провідних українських та зарубіжних лінгвістів щодо інтегративного характеру мови, проблеми національної своєрідності мови в рамках етнолінгвістики, лінгвокультурології, психолінгвістики, співвідношення понять "мова – мислення" та "мова – культура". Подано еволюцію трактування мовної та концептуальної картин світу як одних із головних понять у сучасних дослідженнях, присвячених взаємозв'язку мови та культури і національній специфіці мови.

Ключові слова: етнолінгвістика, концептуальна картина світу, лінгвокультурологія, мислення, мова, мовна картина світу, мовна модель, концепт, психолінгвістика.

Загальноновизнаним у лінгвістиці є постулат про те, що кожна мова відбиває певний спосіб сприйняття й організації світу. Значення, виражені засобами конкретної мови, складаються в єдину систему поглядів, свого роду колективну філософію, яка є обов'язковою для всіх носіїв мови і становить підґрунтя відповідної особливості моделі, або ж картини світу. Проблемами теоретичного обґрунтування картини світу в різних аспектах займалися такі мовознавці, як Я. Анусевич, Н. Арутюнова, Є. Бартмінський, І. Бодуен де Куртене, Г. Брутян, Л. Вайсгербер, А. Вежбицька, Й. Гаман, Й. Гердер, Р. Гжегорчикова, Й. Дзєндзелівський, В. Звєгинцев, В. Калашник, Ю. Караулов, О. Кубрякова, А. Кожибський, М. Кочерган, Л. Лисиченко, Д. Лихачов, П. Лозовський, М. Мазуркевич-Бжозовська, В. Манакін, В. Маслова, І. Мачкевич, Ч. Осгуд, Р. Павільоніс, Г. Палмер, З. Попова, В. Постовалова, Т. Радзівська, О. Радченко, О. Селіванова, Е. Сепір, Й. Стернін, Н. Сукаленко, В. Телія, О. Тищенко, М. Толстой, В. Ужченко, Д. Ужченко, Б. Уорф, Т. Цив'ян, Н. Шведова та інші.

Необхідність ґрунтовного вивчення співвідношення мови і культури, дослідження народного менталітету, картини світу, міжкультурного спілкування, опису організації ментального лексикону, вивчення мовної особистості національно-культурної специфіки мови в лінгвістиці зумовлюють **актуальність** дослідження.

Метою дослідження є аналіз лінгвістичних поглядів на проблему співвідношення мови і мислення, проблему національної своєрідності мови в рамках етнолінгвістики, лінгвокультурології, психолінгвістики.

Завданнями дослідження стали: дослідження понять "картина світу", "національно-культурна специфіка мови"; аналіз поглядів провідних українських та зарубіжних лінгвістів на проблему співвідношення "мова – мислення" та "мова – культура".

Термін "картина світу" був уперше впроваджений у фізиці щодо фізичної картини світу (Г. Герц, М. Планк). Термін "картина світу" у філософії запропонував Л. Вітгенштайн у "Логіко-філософському трактаті", у лінгвістику ж термін уперше потрапив із праць німецького вченого Л. Вайсгербера. Сьогодні поняття "мовна картина світу" належить до фундаментальних наукових визначень, пов'язаних із вивченням специфіки окремих мов як складників національних культур. Ще М. Лютер писав про те, що різні мови мають свої специфічні риси в іменуванні світу. Вперше на цій проблематиці акцентували німецькі дослідники Й. Г. Гаман і Й. Г. Гердер, які розмірковували про зв'язок світосприйняття та мови. Основні ж теоретичні положення про національно-культурну специфіку мов, що багато в чому визначили подальший розвиток лінгвістики, були запропоновані В. фон Гумбольдтом, якого називають засновником лінгвістичної філософії мови. Він зауважував, що інтелектуальна діяльність і мова являють собою єдине ціле, узгодженість між звуком і думкою зумовлена первинною і нез'ясовною організацією людської природи [1: 75]. І для пояснення того факту, що, незважаючи на спільність основ людського мислення, інтелектуальної діяльності, кожен народ виражає свої думки специфічним чином, В. фон Гумбольдт запропонував гіпотезу про вплив на мову "духу народу": "У мові зафіксований увесь національний характер... Різні мови є для націй органами їхнього оригінального мислення" [1: 303, 324]. Саме у роботах В. фон Гумбольдта вперше було висунуто припущення про те, що різні мови виявляють різні світогляди, формуючись під впливом національної духовної культури народу, а "мовна свідомість народу" зумовлює специфіку кожної конкретної мови, унікальної за своєю природою. В. фон Гумбольдт пов'язує проблему національної мови з проблемою співвідношення мови і мислення, віддаючи провідну роль у цій дихотомії мові. Мислення, за В. фон Гумбольдтом, національно детерміноване: людина, засвоюючи мову, одночасно засвоює і національний погляд на світ: "Національне походження має величезну владу над усіма виявами індивідуальності... В кожній мові закладено самотній світогляд... Людина переважно живе з предметами так, як їх подає їй мова", – пише В. фон Гумбольдт [1: 79–80].

В. фон Гумбольдт уважав, що кожен народ, кожна людина опиняється у полоні своєї мови: "Кожна мова описує навколо народу, якому вона належить, коло, з меж якого можна вийти тільки в тому разі, якщо вступаєш до іншого кола" [1: 85]. Тому увагу В. фон Гумбольдта особливо привертало розбіжності в національних мовах, визначені не стільки відмінними звуками і знаками, скільки самими світоглядами, закарбованими у мовах, які і становлять причину та кінцеву мету всіх лінгвістичних досліджень.

Не використовуючи термін "картина світу", В. фон Гумбольдт фактично повністю описав це поняття. Як зауважує О. А. Радченко, "відкриття феномену картини світу в різному його термінологічному оформленні стало основним теоретичним досягненням Гумбольдта, що дає змогу уналежнити його до батьків сучасної філософії мови" [2: 97].

Ідеї В. фон Гумбольдта отримали розвиток у роботах його послідовників, які постулювали залежність мислення і поведінки носіїв мови від особливостей її граматики і лексики. Завдяки ідеям В. фон Гумбольдта мова починає розумітися як феномен психолінгвістичного стану та духовної діяльності людини – і окремого індивіда, і всього народу. Найбільш послідовно теорію В. фон Гумбольдта розробив О. О. Потебня, який перевів проблему існування "внутрішньої форми" національної мови, "народного духу" у площину взаємозв'язку мови й думки та витлумачив її з позицій культурно-генетичного еволюціонізму: "Відомо, що істина, здобута працею багатьох поколінь, потім легко дається навіть дітям, у чому й полягає сутність прогресу; але менш відомо, що цим прогресом людина зобов'язана мові. Мова є тому ж умовою прогресу народів, чому вона є органом думки окремої особи. Легко переконатися, що широка підстава діяльності нащадків, яку готують предки, – не в спадковості та фізіологічних розташуваннях тіла і не в речових пам'ятках колишнього життя. Без слова людина залишилася б дикуном ..." [3: 182–183]. Якщо дух у О. О. Потебні – свідомо розумова діяльність, що передбачає поняття, які утворюються за допомогою слів і наслідком чого є неможливість існування духу без мови, бо ж дух "утворюється за допомогою мови, і мова в ньому є перша за часом подія" [3: 37], то мова – засіб об'єктивації думки: слово уможливує усвідомлення існування думки не лише мовцеві, а й слухачеві. Таким чином, у поглядах на сутність мови О. О. Потебня представляв психолінгвістичний напрям тогочасного мовознавства, без ідей якого неможливе сучасне розуміння мовної картини світу.

Гумбольдтіанство як лінгвістичний напрям передбачає антропологічний підхід до мови, її вивчення в тісному зв'язку зі свідомістю та мисленням людини, її культурою й духовним життям. На ґрунті антропологічної лінгвістики, незалежно від В. фон Гумбольдта, з'явилися й інші подібні концепції. Так, Е. Сепір наголошував на залежності процесу людського пізнання від мови: "Люди живуть не лише в об'єктивному світі речей і не лише у світі суспільної діяльності, як зазвичай вважається; вони значною мірою перебувають під впливом тієї конкретної мови, яка є засобом спілкування для цього суспільства" [4: 114]. Дійсність, на думку Е. Сепіра, формується у свідомості людини на основі мовних норм. Він вважає, що ми бачимо, чуємо і сприймаємо так чи інакше ті або інші явища головним чином завдяки тому, що мовні норми нашого суспільства передбачають цю форму вираження. За Е. Сепіром, мислення також є невіддільним від вербальної форми й залежить від неї, мова є певною системою категорій, відповідно до якої ми сприймаємо навколишній світ. За переконаннями вченого, тільки у момент свого виникнення мова і її форми визначалися досвідом, результатами взаємодії людини з довкіллям. Згодом уже система мови визначає процес нашого сприйняття дійсності.

Е. Сепір, як і В. фон Гумбольдт, також говорить про залежність національної свідомості від системи мови. Дослідник стверджує, що мова створює свою особливу реальність, порівнює мову із "системою координат", яка забезпечує орієнтацію у світі: "Перехід від однієї мови до іншої аналогічний переходу від однієї геометричної системи до іншої. Навколишній світ, з яким здійснюються стосунки, той же самий для будь-якої мови; світ точок той самий у будь-якій системі. Але формальний підхід до того ж самого елемента досвіду, так само як і до певної точки простору, настільки різний, що кінцеве почуття орієнтації не може бути однаковим ані у двох мовах, ані у двох системах. Необхідно зважати на повністю або, принаймні, відносно різні формальні норми, бо ці розбіжності мають свої психічні кореляти" [4: 134]. Таким чином, Е. Сепір також говорить про залежність національної свідомості від системи мови.

Думку про те, що світ постає перед нами як калейдоскопічний потік вражень, який має бути організований нашою свідомістю, тобто – мовною системою, що зберігається в нашій свідомості, розвиває американський дослідник Б. Ворф: "Ми розчленовуємо світ, організовуємо його в поняття і розподіляємо значення так, а не інакше, в основному тому, що ми учасники угоди, укладеної подібною системою". Цю тезу учений згодом поклав в основу теорії лінгвістичної відносності: "Ми стикаємося... з новим принципом відносності, який свідчить, що схожі фізичні явища дозволяють створити схожу картину всесвіту тільки за схожості або, принаймні, за співвіднесеності мовних систем" [5: 174–175]. На основі цього принципу в американській лінгвістиці було створено теорію примітивних мов, за якою мовам із простішою структурою відповідають нижчі рівні розвитку мислення народів – носіїв таких мов. У цілому ж висновком із цього принципу є думка про неможливість порозуміння між людьми різних національностей. Крім того, якщо система мови впливає на процес людського мислення, то неможливим був би розвиток науки і культури, людство залишилося б на рівні того часу, коли зароджувалася мова.

Представники теорії загальної семантики, ще одного напрямку, що розвивав погляди В. фон Гумбольдта, якраз говорили про неможливість адекватного пізнання світу в силу недосконалості мови. А. Кожибський писав: "Кожна мова, маючи певну структуру, за самою своєю природою відображає в цій структурі світ так, як він розумівся тими, хто розвивав мову" [6: 271].

А. Вежбицька, один із видатних дослідників семантики й універсальних категорій свідомості, автор теорії семантичних примітивів, розділяє погляд на існування мовних універсалій: "Мови і культурні системи значною мірою відрізняються одна від одної, але існують семантичні й лексичні універсалії, що вказують на загальний понятійний базис, на якому ґрунтуються людська мова, мислення і культура... а специфічні для мов конфігурації цих примітивів відбивають різноманітність культур" [7: 297, 322]. А. Вежбицька вважає, що мови відрізняються конкретними наборами універсалій, використовуваних у процесі комунікації: "Кожний набір виступає нічим іншим, як однією лінгвоспецифічною маніфестацією універсального набору людських концептів" [8: 17].

Теорія семантичних примітивів, як інтеграційний підхід, має велике значення, оскільки дає змогу визначити суть національної специфіки мов, що існує за спільних законів людського мислення.

Практичні дослідження з проблеми національної своєрідності мови почали проводитися в мовознавстві й у рамках етнолінгвістики – напрямку, що пов'язує явища мови з явищами культури, народними традиціями, з народом і нацією в цілому, займається реконструкцією духовної культури народів за даними мови. Власне лінгвістичне втілення ці ідеї знайшли в працях І. Трира і особливо Л. Вайсгербера, що став основоположником лінгвістичного неогумбольдтіанства. Німецький учений розробляв головним чином тезу В. фон Гумбольдта про мову як "проміжний світ" між людиною та зовнішнім світом, що фіксує у своїй структурі особливе національне світосприйняття. Представниками етнолінгвістики були Е. Сепір та Б. Ворф. Е. Сепір вивчав питання про взаємовідношення мовних явищ та соціальних факторів, зв'язки мови та культури, тобто привертая увагу лінгвістів до національної мовної картини світу. Мову він називав керівництвом до сприйняття соціальної дійсності" та зазначав, що "люди ... значною мірою перебувають під впливом тієї конкретної мови, яка стає засобом вираження для суспільства, що в ньому вони живуть. Б. Ворф намагався довести, що навіть основні категорії субстанції, простору, часу можуть розумітися по-різному залежно від структурних властивостей мови.

М. І. Толстой, як представник етнолінгвістичного напрямку, говорив про те, що мова може розглядатися як знаряддя культури і може описуватися через ознаки, загальні для усіх явищ культури. З іншого боку, – це незалежні, автономні семантичні системи. Автор акцентував на міжпредметних зв'язках: він уважав за необхідне для реконструкції стародавніх уявлень спиратися не лише на лінгвістичні дані, а й дані інших антропоцентрично орієнтованих наук, бо культура – надскладне явище, що існує в різних формах, а не лише у вербальній.

На розвиток української етнолінгвістики вплинули концепція О. О. Потебні та її розробка Харківською лінгвістичною школою, а також наукові праці українських етнографів і письменників: Г. С. Сковороди, М. П. Драгоманова, М. С. Грушевського, В. М. Гнатюка, В. Б. Антоновича, М. І. Костомарова й інших. Сучасна українська етнолінгвістика характеризується поки що відсутністю єдиної, внутрішньо гомогенної дослідницької програми: спектр етнолінгвістичних досліджень українських етнолінгвістів доволі широкий і поєднується з розробками в царинах діалектології, лінгвогеографії, семасіології, ономасіології, фразеології, лінгвоконцептології, фольклористики, етнографії, культурології, семіотики тощо.

Складовими частинами етнолінгвістики дослідники вважають етнопсихолінгвістику й лінгвокультурологію, які можуть формувати власні вектори самостійних мовознавчих дисциплін в аспекті всеєдності погляду на етнос, його мову й культуру. Етнопсихолінгвістика орієнтована на відбиття в мові й мовній діяльності ознак психічного складу, характеру, ментальності етносу. Мова з огляду на її функції накопичення, зберігання, обробки, трансляції інформації, насамперед, служить чинником етнічної й культурної пам'яті, атрактором самозбереження, розвитку етносу; дає змогу протистояти деструктивним чинникам. За О. О. Потебнею, мова є не тільки "найкращою, а й правильною, єдиною прикметою, за якою ми впізнаємо народ, і разом із тим єдиною, не замінною нічим і неодмінною умовою існування народу" [3: 187].

Лінгвокультурологія вивчає фіксацію в мові, етнотекстах і дискурсивній практиці духовної й матеріальної культури народу, тобто культурно значимої інформації – збережених у колективній пам'яті народу символічних способів матеріального й духовного усвідомлення світу певним етносом, відтворених у його ідеях, схемах мислення й поведінки, системі етичних й естетичних цінностей, нормах, звичаях, обрядах, міфах, віруваннях, забобонах, побуті тощо. Дотичними до цих напрямів етнолінгвістики є чимало галузей науки (антропологія, етнологія й етнографія, фольклористика, культурологія, мистецтвознавство, релігієзнавство, етнічна психологія, соціологія і т. ін.), а також лінгвістичних дисциплін, як-от: психолінгвістика, когнітивна лінгвістика, лінгвістична семантика, лінгвосеміотика, лінгвістика тексту, теорія мовної комунікації, дискурсологія, лінгвограмастика тощо.

В. М. Телія щодо тлумачення етнолінгвістики та лінгвокультурології зазначає, що лінгвокультурний

аналіз ставить перед собою за мету вивчення здатності мовних знаків відображати сучасну культурну самосвідомість народу, що розглядається як "кістяк" його ментальності, тоді як етнолінгвістика вивчає процес формування національно-культурних стереотипів у діахронії.

Теоретичну основу лінгвокультурологічного напрямку сформували погляди Е. Сепіра і Б. Ворфа. Г. Палмер зауважує, що лінгвокультурологія "у першу чергу досліджує не те, як люди говорять про якусь об'єктивну реальність, а те, як вони говорять про світ, який самі собі уявляють" [9: 36]. Головним постулатом цього напрямку є положення про існування між людською свідомістю і дійсністю проміжного світу як особливої вербалізованої моделі реального світу. Цей особливий світ, за Б. Ворфом, називають поглядом на світ, а за сучасною термінологією, слідом за Л. Вайсгербером, – мовною картиною світу. Г. Палмер також підкреслює внутрішню складність цього поняття, визначаючи його як "частину культури, а культура, включаючи мову, – це повне зібрання традиційних знань суспільства... Кожен із нас будує, несе і проживає погляд на світ, але він є не просто застиглою сімейною фотографією, натюрмортом або нерухомим пейзажем. Він більше схожий на театр очікувань з акторами, ролями, актами і сценами" [9: 118]. Проте, на відміну від старших представників американської антропології (Е. Сепір, Б. Ворф), Г. Палмер не абсолютизує роль мови в цих взаємовідносинах. На його думку, "Мова могла би повністю детермінувати погляд на світ у такій культурі, де були б відсутні інші засоби вираження і комунікації. Проте такої культури не існує" [9: 291].

У лінгвістиці другої половини ХХ століття у зв'язку з критикою теорії лінгвістичної відносності проблема національно-культурної специфіки мови отримала новий поштовх до розвитку. Так, В. А. Звегинцев у статті "Теоретико-лінгвістичні передумови гіпотези Сепіра-Уорфа" вказує на принципові недоліки цієї теорії. Він пише, що мова є похідною від свідомості та від мислення, мова не здійснює визначальний вплив на процес мислення. Розбіжність у мовах, на думку дослідника, пояснюються, по-перше, конкретними матеріальними і соціальними умовами існування цих мов; по-друге, особливостями людської свідомості й мислення; по-третє, конструктивними особливостями і законами функціонування самих мов. Спільність основних категорій людського мислення забезпечують саме універсальні особливості людської свідомості: "У різних формах люди мислять про те ж саме" [4: 129].

Г. А. Брутян, також піддавши аналізу теорію лінгвістичної відносності, запропонував, у свою чергу, теорію лінгвістичної додатковості. В основу цієї теорії покладено постулат про те, що в основі пізнання лежить загальна для всього людства логічна модель, а через вербальні образи і мовні моделі відбувається додаткове бачення світу. Лінгвістичне моделювання світу поєднується з логічним його відображенням, створюючи передумови сприйняття більш повної та всебічної картини навколишньої дійсності. Таким чином, лінгвісти обґрунтували наявність у мисленні універсальних, загальнолюдських основ, які не можуть бути визначені системою мови.

І. І. Срезневський щодо ролі культури і світогляду народу у процесі розвитку мови писав, що народ і мова один без одного представлені бути не можуть. Л. В. Щерба в роботах із лексикології і лексикографії наголошував, що в змістові плани слів входять ідеологічні компоненти, зумовлені світоглядом народонасіння мови. Р. О. Будагов пояснював національну специфічність мови соціальними умовами існування народу і зазначав, що будь-яка національна мова – це не лише певна система позначень, але і результат своєрідного відображення всієї діяльності людей, які говорять цією національною мовою.

Оскільки мовна картина світу (МКС) невід'ємно пов'язана з мисленням людини, то мовознавці ХІХ – початку ХХ століття намагалися встановити характер цього зв'язку. Наприкінці ХІХ ст. "наука про мислення, яка займалася раніше дослідженням питань логічного устрою, форми думки в загально філософському плані, стає наукою про "душу", об'єктом вивчення якої є вже психіка індивідуума" [10: 6]. Більшість учених намагалася побудувати всю теорію мови на принципах психології, спираючись на ідеї В. фон Гумбольдта, який доводить, що "мова є пряме дзеркало психіки, духу народу" [10: 7]. Об'єктом вивчення стає здебільшого не "ідея", не "дух", а психіка індивідуума, людська свідомість. Пов'язував питання мови та психології особистості і Л. С. Виготський, зазначаючи, що слово і позначена ним річ утворюють єдину структуру, що значення слова не константне, а також що відношення думки до слова є, передусім, не річ, а процес, це відношення є рухом від думки до слова та навпаки – від слова до думки.

Таким чином, власне лінгвістика в середині ХХ ст. поставила перед собою завдання не тільки довести, а й дослідити тісний зв'язок мови і мислення. У наш час такий зв'язок досліджує етнолінгвістика, лінгвокультурологія, психолінгвістика та інші сучасні лінгвістичні напрями, основними проблемами яких є співвідношення мови і культури, дослідження народного менталітету, картини світу, міжкультурного спілкування, опис організації ментального лексикону, вивчення мовної особистості тощо. Одним із головних понять у сучасних дослідженнях, присвячених взаємозв'язку мови та культури і національній специфіці мови, є поняття мовної та концептуальної картини світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гумбольдт В. фон Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; пер. с нем. – М. : Прогресс, 1984. – 397 с.

2. Радченко О. А. Лингвофилософские опыты В. фон Гумбольдта и постгумбольдтианство / О. А. Радченко // Вопросы языкознания. – 2001. – № 3. – С. 96–125.
3. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – Одесса : Гос. изд-во Украины, 1922. – 185 с.
4. Звегинцев В. А. Теоретико-лингвистические предпосылки гипотезы Сепира-Уорфа / В. А. Звегинцев // Новое в лингвистике : [сб. статей]. – Вып. 1. – М. : Изд. иностр. лит., 1960. – С. 113–134.
5. Уорф Б. Наука и языкознание / Б. Уорф ; пер. с англ. // Новое в лингвистике. – Вып. 1. – М. : Изд. иностр. лит., 1960. – С. 173–178.
6. Брутян Г. А. Теория общей семантики / Г. А. Брутян. – Ереван : Изд-во АН Арм. ССР, 1959. – 319 с.
7. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежицкая ; пер. с англ. – М. : Рус. словари, 1996. – 416 с.
8. Вежицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежицкая ; пер. с англ. – М. : Языки рус. культуры, 1999. – 776 с.
9. Palmer G. B. Toward a Theory of Cultural Linguistics / G. B. Palmer. – Austin : University of Texas Press, 1999. – 348 p.
10. Колшанский Г. В. Логика и структура языка / Г. В. Колшанский. – М. : "Высш. шк.", 1965. – 240 с.

REFERENCES (TRASLATED&TRANSLITERATED)

1. Gumboldt V. Fon Izbrannyie trudy po yazykoznaniiu [Selected Works on Linguistics] / V. Fon Gumboldt ; per. s nem. – M. : Progress, 1984. – 397 s.
2. Radchenko O. A. Lingvofilosofskiie opyty V. Fon Gumboldta ta i postgumboldtianstvo [The Linguistic-Philosophical Experiments of V. Von Humboldt and Post-Humboldtianism] / O. A. Radchenko // Voprosy yazykoznaniiya [Questions of Linguistics]. – 2001. – № 3. – S. 96–125.
3. Potebnia A. A. Mysl' i yazyk [Thought and Language] / A. A. Potebnia. – Odessa : Gos. izd-vo Ukrainy, 1922. – 185 s.
4. Zvegintsev V. A. Teoretiko-lingvisticheskie predposylki gipotezy Sepira-Uorfa [Theoretical and Linguistic Premises of the Sapir-Whorf Hypothesis] / V. A. Zvegintsev // Novoe v lingvistike [New in Linguistics] : [sb. statei]. – Vyp. 1. – M. : Izd. inostr. lit., 1960. – S. 113–134.
5. Uorf B. Nauka i yazykoznanie [Science and Linguistics] / B. Uorf ; per. s angl. // Novoe v lingvistike [New in Linguistics]. – Vyp. 1. – M. : Izd. inostr. lit., 1960. – S. 173–178.
6. Brutian G. A. Teoriia obschei semantiki [Theory of General Semantics] / G. A. Brutian. – Erevan : Izd-vo AN Arm. SSR, 1959. – 319 s.
7. Vezhbitskaia A. Yazyk. Kul'tura. Poznaniie [Language. Culture. Cognition] / A. Vezhbitskaia ; per. s angl. – M. : Rus. slovani, 1996. – 416 s.
8. Vezhbitskaia A. Semanticheskiie universalii i opisaniie yazykov [Semantic Universals and Description of Languages] / A. Vezhbitskaia ; per. s angl. – M. : Yazykirus. kul'tury, 1999. – 776 s.
9. Palmer G. B. Toward a Theory of Cultural Linguistics / G. B. Palmer. – Austin : University of Texas Press, 1999. – 348 p.
10. Kolshanskii G. V. Logika i struktura yazyka [Logic and Structure of Language] / G. V. Kolshanskii. – M. : "Vyssh. shk.", 1965. – 240 s.

Гайдук Н. А. Национально-культурная специфика языка в лингвистике.

В статье проанализированы лингвистические взгляды ведущих украинских и зарубежных лингвистов на интегрирующий характера языка, проблемы национального своеобразия языка в рамках этнолингвистики, лингвокультурологии, психоллингвистики, соотношение понятий "язык – мышление" и "язык – культура". Подана эволюция трактовки языковой и концептуальной картин мира как одних из главных понятий в современных исследованиях, посвященных взаимосвязи языка и культуры и национальной специфике языка.

Ключевые слова: этнолингвистика, концептуальная картина мира, лингвокультурология, мышление, речь, языковая картина мира, языковая модель, концепт, психоллингвистика.

Gayduk N. A. National-Cultural Specificity of Language in Linguistics.

The need for careful study of the relationship between language and culture, the study of the people's mentality, the picture of the world, intercultural communication, the description of the organization of a mental lexicon, and the study of the linguistic personality of the national and cultural specifics of language in linguistics determine the relevance of the study. The article analyzes the linguistic views of leading Ukrainian and foreign linguists on the integrable nature of the language, the problems of the national identity of language in the frames of ethnolinguistics, linguoculturology, psycholinguistics, the relationship between the concepts "language – thinking" and "language – culture". The evolution of the interpretation of the linguistic and conceptual pictures of the world as one of the main concepts in modern studies devoted to the interrelation between language and culture and the national specifics of the language has been given. The linguistics in the middle of the 20th century has set itself the task of not only proving, but also exploring the close relationship of language and thought. In our time, ethnolinguistics, linguoculturology, psycholinguistics and other modern linguistic

directions are exploring such a connection, the main problems of which are the relationship of language and culture, the study of the people's mentality, the picture of the world, intercultural communication, the description of the organization of a mental vocabulary, the study of a linguistic personality. One of the main concepts in modern studies on the relationship between language and culture and the national specifics of language is the concept of linguistic and conceptual pictures of the world.

Key words: *ethnolinguistics, conceptual picture of the world, linguoculturology, thinking, speech, language picture of the world, language model, concept, psycholinguistics.*